

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หัวข้อ : หลักประชาธิปไตย
เรื่อง : ประชาธิปไตยกับสังคมไทย

จัดทำโดย
นายพีระศักดิ์ พอจิต
รหัส 590425

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ 4
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บทนำ

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้นำเอาปรัชญาการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยได้มีการพัฒนาเป็นลำดับ ซึ่งในระยะเริ่มแรกนั้น การปลูกฝังการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย รัฐได้ให้ความสำคัญกับกลไกหรือรูปแบบกระบวนการของประชาธิปไตยมากกว่าการปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ โดยเฉพาะการสร้างวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงถาวรอย่างยั่งยืน “หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” นั้น เป็นหลักการปกครองที่มีเจตนารมณ์สำคัญเพื่อการให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนหรือพลเมืองในสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีสิทธิและเสรีภาพตามธรรมชาติและตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมบ้านเมืองมีความสุข มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความเคารพซึ่งกันและกัน มีการยอมรับในความแตกต่างทางความคิดเห็น โดยยึดหลักการสันติวิธีและสังคมประชาธิปไตย แนวความคิดหรือทฤษฎีว่าด้วยหลักประชาธิปไตยของสังคมโลกใบนี้ มีความเป็นมาและพัฒนาการที่ยาวนาน ดังจะพิจารณาเห็นได้จากวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยในประเทศทางฝั่งยุโรปนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดจากนักคิดและนักปรัชญาทางการเมือง ทั้งจากยุคเก่าที่มีต้นกำเนิดมาจากกรีกโบราณและยุคใหม่ช่วงศตวรรษที่ 17 – 20 รวมทั้งอิทธิพลทางศาสนา การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้ส่งผลทำให้ระบอบประชาธิปไตยในประเทศฝั่งยุโรปมีความเข้มแข็งและได้รับการพัฒนาเป็นลำดับ¹ จนกลายเป็นกระแสโลก ซึ่งประเทศมหาอำนาจเรียกร้องให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย² อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยในบางประเทศอาจจะมีการชะงักงัน หรือ อาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นระบอบเผด็จการในภายหลังได้ ทั้งนี้ เนื่องจากการที่จะพัฒนาระบอบประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็งมั่นคงและยั่งยืนได้นั้นเป็นเรื่องที่ไม่สามารถกระทำได้ง่าย ซึ่งนักรัฐศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องประชาธิปไตยในยุคใหม่ เช่น อาดัม พรูซอวสกี (Adam Przeworski) ได้กล่าวไว้ว่า “ระบอบประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่ว่ารัฐให้ประชาธิปไตยและประชาชนต้องการแล้ว ประชาธิปไตยก็เกิดขึ้นได้ แต่ระบอบประชาธิปไตยต้องมีพลเมืองที่มีความสามารถในการใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ตามพันธะสัญญาของตนเองได้ด้วย” มิฉะนั้นแล้วระบอบประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นอาจมิใช่ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง³

¹ สุรชัย ศิริไกร, “การพัฒนาประชาธิปไตยไทยโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และ จริยธรรมทางการเมือง” ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 9 ประจำปี 2550 เรื่อง วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง (Political Culture, Ethics and Governance), จัดพิมพ์โดยสถาบันพระปกเกล้า (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์, 2550) หน้า 98 – 99.

² สัมภาษณ์ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, “76 ปี ประชาธิปไตยไทยกับการเมืองภาคประชาชน,” จุลนิตี ปีที่ 5 ฉบับที่ 6 (2551) หน้า 8.

³ อ่างแล้ว เริงอรุณที่ 1.

สำหรับประเทศไทยนั้น หากพิจารณาพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยแล้วจะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีประมุขทางเป็นประมุข เมื่อปีพุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา จนถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 19 ตลอดระยะเวลา 84 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยได้มีโอกาสเรียนรู้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยผ่านเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองหลายครั้งด้วยกัน อาทิ การยึดอำนาจการปกครองโดยการปฏิวัติ รัฐประหาร และการยกเลิกรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการชุมนุมทางการเมืองเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ในบางครั้งก็ได้ก่อให้เกิดความรุนแรง และเกิดความสูญเสียต่อชีวิต ร่างกาย ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่า สังคมแบบวิถีประชาธิปไตยที่ถูกต้องตามแบบนานอารยประเทศนั้น ยังมีได้ฝังหรือหยั่งลึกในสังคมไทยเท่าที่ควร จึงเป็นเหตุทำให้ในหลายครั้งบ้านเมืองต้องเกิดภาวะวิกฤติสังคม มีความแตกแยกและมีอาจที่จะนำหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาเป็นเครื่องมือสำหรับแก้ไขปัญหาวิกฤติของชาติหรือบ้านเมือง และยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายหรือหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ว่าเป็น “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน”

1. ความหมาย แนวคิด ทฤษฎี และหลักการของประชาธิปไตย

ที่ผ่านมา มีผู้ใช้คำว่าประชาธิปไตยกันอย่างกว้างขวางทั้งในฝ่ายที่เรียกตนเองว่าเป็น “กลุ่มโลกเสรี” และในฝ่ายที่เรียกกันว่าเป็นกลุ่ม “สังคมนิยม” หรือ “กลุ่มสังคมนิยมคอมมิวนิสต์” อนึ่ง ยังมีการใช้ผสมกับศัพท์อื่นๆ อีกด้วย เช่น ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (economic democracy) และประชาธิปไตยทางอุตสาหกรรม (industrial democracy) “ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ” หมายถึง การกระจายรายได้ให้ทัดเทียมกันในหมู่ประชาชนเป็นจำนวนมาก (Levine, op.cit., p.42.) ส่วน “ประชาธิปไตย อุตสาหกรรม” หมายถึง ประชาธิปไตยในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น การมีสหภาพแรงงาน เป็นต้น ศัพท์ “ประชาธิปไตย” ใช้ในสามความหมายใหญ่ๆ ซึ่งถ้ากำหนดเป็นวงรอบหรือฐานะใหญ่ๆ 3 ฐานะ ได้แก่ใน 1) เชิงความคิด 2) รูปแบบการปกครอง และ 3) วิถีชีวิต ดังนี้

ในวงรอบหรือฐานะเป็นปรัชญา ทฤษฎีหรืออุดมการณ์ทางการเมือง ในความหมายนี้มุ่งไปในเรื่องของความคิดเป็นสภาพทางมโนกรรม (การกระทำทางใจซึ่งแตกต่างจากกายกรรมและ วาจกรรม) ทั้งของชนระดับนำ (elites) และคนทั่วไป (ordinary citizens)

ในวงรอบหรือฐานะเป็นรูปแบบการปกครอง เป็นการพิจารณาในเชิงโครงสร้างของรัฐบาลแบบประชาธิปไตย เช่น เป็น 1) ระบบรัฐสภา 2) ระบบประธานาธิบดี

ในวงรอบหรือฐานะวิถีชีวิต (way of life) ได้แก่ 1) วิถีทางแห่งการยอมรับ “เสียงข้างมาก” 2) การมีใจกว้าง 3) มีขันติธรรม 4) การไม่ใช้ความรุนแรงแก้ปัญหา และ 5) การมีความเอาใจใส่ในกิจการบ้านเมือง อันเป็นเรื่องการประพฤติปฏิบัติในสังคม

1.1 ความหมาย

1.1.1 ความหมายตามภาษาต่างประเทศ

คำว่า “ประชาธิปไตย” ในภาษาไทยคงบัญญัติขึ้นประมาณไม่เกิน ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา โดยได้มีการเทียบกับภาษาอังกฤษ จึงออกมาในรูปของการสมาส (ผสม) กันระหว่างสองศัพท์ ได้แก่ ประชา และ อธิปไตย ศัพท์ “เดมมอคระซี” (Democracy)

ในภาษาอังกฤษเริ่มใช้ครั้งแรกประมาณ 400 ปีมาแล้ว คือ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้ โดยการแปลเทียบเคียงกับภาษาฝรั่งเศส คือ เดโมกราตี (Democratie) โดยย้อนไปถึงศัพท์เดิมเริ่มแรก คือ ในภาษากรีก คือ “เดโมคราเตีย” (Demokratia) ซึ่งย้อนกลับไปถึงสมัยกรีกโบราณเมื่อ 2400 ปี มาแล้ว⁴ คือ เป็นการผสมระหว่างสองตัว ได้แก่ “เดมอส (Demos) กับ เครตอส (Kratos)”⁵ เดมอส หมายถึง “ประชาชน” เครตอส หมายถึง การปกครอง เมื่อนำ 2 ศัพท์ผนวกเข้าด้วยกัน จึงสื่อความหมายว่าเป็นการปกครองของประชาชน

⁴ Raymond Williams, Keywords, London: Fontana Books, 1983, p.93.

⁵ “Kratos” เป็นคำนาม ส่วนคำกริยา คือ “kratien”.

1.1.2 ความหมายตามพจนานุกรมไทย

คำว่า “ประชาธิปไตย” ประกอบด้วยคำว่า “ประชา” หมายถึง “หมู่คนคือปวงชน” กับคำว่า “อธิปไตย” หมายถึง “ความเป็นใหญ่”

คำว่า “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง “ความเป็นใหญ่ของปวงชน” ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ไว้ในหนังสือพจนานุกรมของทางราชการว่า “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่”

1.1.3 ความหมายของบุคคลสำคัญต่างๆ

อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ประธานาธิบดีคนที่ 16 ของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวสุนทรพจน์ไว้ ณ เมืองเกตติสเบิร์ก ในมลรัฐเพนซิลวาเนีย ในวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1863 (พ.ศ. 2406) ตอนหนึ่งความว่า “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน จะไม่มี วันสูญสลายไปจากผืนพิภพนี้” (Government of the people, by the people, for the people, shall not perish from the Earth.)⁶ วลีนี้ได้ถูกอ้างถึงหลายครั้งโดยนักวิชาการว่า “เป็นความหมายของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” ที่กระชับและคมคาย

ฮาโรลด์ลาสกี⁷ (Harold Laski) “เนื้อแท้ของประชาธิปไตยก็คือ ความปรารถนาของมนุษย์ที่จะยอมรับนับถือและรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเอง รวมตลอดถึงความเสมอภาคระหว่างบุคคลในทางเศรษฐกิจ สังคมการเมือง”

ชาลส์อีเมอริแอม⁸ (Charles Merriam) “ประชาธิปไตยเป็นแนวความคิดและเป็นการปฏิบัติที่มุ่งไปสู่ความผาสุกร่วมกันของประชาชน โดยมีเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนนั่นเองเป็นเครื่องนำทาง”

ธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ให้ความหมายของ “ประชาธิปไตย”⁹ ว่า หมายถึง ระบอบการปกครองประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน คำว่า “ประชาชน” ในที่นี้หมายถึง ปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครองแผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน ระบอบประชาธิปไตยมีรากฐานเคารพในด้านการเคารพในความเป็นธรรม (Justice) เหตุผล (Reason) เมตตาธรรม (Compassion) ความศรัทธาในมนุษยชาติ (faith in man) และเคารพในเกียรติภูมิแห่งมนุษยชน (Human dignity)

⁶ Lewis Copeland and Lawrence Lamm eds. The World's Great Speeches, 2nd ed., New York: Dover, 1985, p.315.

⁷ Harold Joseph Laski, (30 มิถุนายน 1893 - 24 มีนาคม 1950) เป็นนักทฤษฎีทางการเมือง ของอังกฤษ นักเศรษฐศาสตร์ นักเขียนและวิทยากร เขามีบทบาทในทางการเมืองและทำหน้าที่เป็นประธานของพรรคแรงงานของอังกฤษในระหว่าง 1945 - 1946 และเป็นศาสตราจารย์ที่ The London School of Economics and Political Science (1926-1950).

⁸ Charles Edward Merriam, Jr. (15 พฤศจิกายน 1874 - 8 มกราคม 1953) เป็นอาจารย์รัฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก และเป็นที่ปรึกษาให้กับหลายประธานาธิบดีแห่งสหรัฐฯ.

⁹ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, “ระบอบประชาธิปไตย”, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร , 2518, หน้า 1.

สำนักงานอัยการสูงสุด ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง การปกครองที่เป็นของประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคน ในการอยู่ร่วมกันโดยสันติภายใต้ความเชื่อมั่นว่าคนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน คือ ได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมาย และโอกาสที่จะได้รับบริการต่างๆ โดยเสมอภาคกัน มีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งจะกำหนดไว้แน่นอนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

สุขุม นวลสกุลและวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์¹⁰ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ การปกครองที่เป็นประชาธิปไตย คือ รูปการปกครองที่ยึดอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนไม่ว่าจะเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดี (Presidential Democracy) หรือแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) ถ้าอำนาจสูงสุดในการกำหนด การปกครองอยู่ที่ประชาชนแล้วก็เป็น การปกครองแบบประชาธิปไตยทั้งสิ้น ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้น จำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญซึ่งอาจเป็นรัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรหรือไม่ลายลักษณ์อักษรก็ได้ เพราะประชาธิปไตยถือการปกครองโดยกฎหมาย (Rule by law) อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเพียงกติกา การปกครอง ไม่ใช่เครื่องหมายแสดงความเป็นประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นการที่ประเทศใดมีรัฐธรรมนูญ จึงมิได้หมายความว่ารูปการปกครองของประเทศนั้นเป็นประชาธิปไตย เพราะบางประเทศ เช่น สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่ามีระบบการปกครองแบบเบ็ดเสร็จต่างก็มีรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับ ประเทศเสรีนิยมอื่นๆ เหมือนกัน การที่จะพิจารณาว่าประเทศใดเป็นประชาธิปไตยหรือไม่จึงต้องดูว่า รัฐธรรมนูญของประเทศนั้นกำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยหรือไม่

1.2 ทักษะเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกที่ดีหรือมีทัศนคติที่ดีเชิงปฏิฐานต่อคำว่า “ประชาธิปไตย” ดังจะเห็นได้จากการที่มีผู้นิยมใช้ศัพท์นั้นกันมากดังกล่าวข้างต้น อีกทั้งในช่วงหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 องค์การยูเนสโก ได้สำรวจความคิดเห็นของนักวิชาการทั้งจากโลกตะวันตกและตะวันออกเป็น จำนวนกว่า 100 คน ทุกคนล้วนมี ทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย สำหรับในอดีตนั้นเปอร์คลีส¹¹ (Pericles) ผู้นำคนหนึ่งของนครรัฐเอเธนส์ยุคโบราณ ได้แสดงความชื่นชมต่อระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบ โดยตรง ส่วนนักปราชญ์เพลโตมีความเห็นต่อด้าน ประชาธิปไตย โดยถือว่าเป็นการให้อำนาจแก่ผู้ที่ปราศจากความรู้เพลโตต้องการสถาปนาสังคมอันเลอเลิศ

¹⁰ สุขุม นวลสกุล, วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์, “การเมืองและการปกครองไทย = Thai government and politics,” กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2524.

¹¹ Pericles, (495 – 429 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ในเอเธนส์, กรีซ เป็นรัฐบุรุษเอเธนส์ มีบิดาเป็น นายพลเรือ เมื่อวัยเยาว์ ได้ศึกษาที่บอจาร์ยที่มีชื่อเสียงสมัยนั้นเป็นผู้สนับสนุนศิลปวัฒนธรรม เช่น การส่งเสริมการสร้างวิหารอันลือชื่อ คือวิหาร พาร์เธนอน (Parthenon) ช่วงที่เปอร์คลีสมีอำนาจอยู่ ประมาณ 14 ปี เขาได้พยายามส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ ตำแหน่งต่างๆ ของทางการก็เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วม และนครรัฐเอเธนส์ก็มีการตั้งเงินเดือนประจำให้แก่เจ้าหน้าที่ ผู้ทำงานให้ด้วย ต่อมาในปี 431 ก่อนคริสต์ศักราช ได้เกิดสงครามเปโลพอนนีเซียนระหว่างนครรัฐเอเธนส์กับ นครรัฐสปาร์ตา ซึ่งเป็นเชื้อสายกรีกด้วยกัน สงครามครั้งนี้ได้นำความพินาศสู่เอเธนส์ และเปอร์คลีส เองก็ถูกออกจากตำแหน่ง ถูกสอบสวน ถูกปรับ แต่ในภายหลังก็ได้กลับไปมีอำนาจตามเดิมเขาดำรงตำแหน่งจนกระทั่งในปี 429 ก่อนคริสตกาล เขาเสียชีวิตด้วย โรคระบาด.

อย่างที่เรียกว่า “อูตมรัฐ” โดยให้ผู้ปกครองสูงสุดเป็น “ราชาปราชญ์” และบรรดาผู้นำระดับรองๆ ลงไปเป็นผู้มีสติปัญญาและคุณธรรมสำหรับ อาริสโตเติล¹² มีแนวคิดคล้ายเพลโต¹³ (Plato) แต่ไม่ต่อต้านประชาธิปไตยมากนัก ดังจะเห็นได้ว่าการแบ่งรูปแบบการปกครองนั้น อาริสโตเติลจัดประชาธิปไตยอยู่ในกลุ่มการปกครองโดยคนหมู่มากที่มีความโน้มเอียงไปในทางที่ไม่ดี แต่การปกครองโดยคนส่วนใหญ่ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางที่ดี และอาริสโตเติล เชื่อว่าจะเป็นไปได้คือ “มัชฌิมธิปไตย” หรือ “มัชฌิมวิถิธิปไตย” (Polity) ซึ่งพอที่จะเทียบเคียงกับประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันซึ่งมหาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง เช่น ใน ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ต่อจากช่วงเวลาของอาริสโตเติลแล้ว ศัพท์ประชาธิปไตยถูกใช้ในความหมายที่ไม่แสดงความนิยมชมชื่น จวบจนกระทั่งศตวรรษที่ 17 ประชาธิปไตยเริ่มได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าโดยกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกตนเองว่า “ผู้ขยับให้สูงขึ้น” หรือ “ผู้ยกระดับ” (the levellers) ในประเทศอังกฤษ ต่อมาในตอนปลายศตวรรษที่ 18 คือประมาณ 200 ปีมาแล้ว ผู้คนจำนวนมากโดยเฉพาะผู้มีการศึกษาไม่พอใจกับการใช้ศัพท์ประชาธิปไตยและแม้กระทั่ง “บรรดาบิดาผู้สถาปนา” หรือ “ผู้ประดิษฐ์” (Founding Fathers) คือผู้ก่อตั้งของประเทศและรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ไม่ยอมใช้ศัพท์ “ประชาธิปไตย” แต่ใช้คำว่า “ลัทธิสาธารณรัฐนิยม” หรือ “คตินิยมแบบสาธารณรัฐ” (Republicanism) แทน ทำให้ศัพท์สาธารณรัฐนิยมนี้มีความหมายแทนประชาธิปไตย ในยุคนั้น คือเมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว ในศตวรรษที่ 19 มีการมองประชาธิปไตยในแง่ที่ดูอย่างแพร่หลายมากขึ้น ดังปรากฏในข้อเขียนของผู้มีเชื้อสายขุนนางฝรั่งเศสที่มีชื่อว่า แอเล็กซิล เดอ ทอค เกอวิวิลย์¹⁴ เกี่ยวกับ “ประชาธิปไตยในอเมริกา” จวบจนกระทั่งถึงยุคร่วมสมัยในศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะเมื่อ 70 ปีมาแล้วคือภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 (1914 – 1918) มีการมองประชาธิปไตยไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน และถือว่าศตวรรษที่ 20 น่าจะเป็นศตวรรษแห่งสามัญชนและศตวรรษแห่งการที่นานาชาติตัดสินใจด้วยตนเอง (Self – determination) โดยปราศจากการบีบบังคับหรือขู่เข็ญใดๆ ดังนั้นศัพท์ “ประชาธิปไตย” ได้กลายเป็น “ศัพท์เกียรติยศ” (Honorific) ที่หลายสำนักและหลายฝ่ายต้องการยึดเป็นของตนดังได้กล่าวมาแล้ว

1) **อดอล์ฟ ฮิตเลอร์**¹⁵ (Adolf Hitler) เรียกกระบวนเผด็จการนาซีของเขาว่า “ประชาธิปไตย ที่แท้จริง” (“Real” Democracy)

¹² Aristotle, (384 – 322 ปีก่อนคริสต์ศักราช) เป็นนักปรัชญากรีกโบราณ ลูกศิษย์ของเพลโต และ เป็นอาจารย์ของอเล็กซานเดอร์ มหาราช ท่านและเพลโตได้รับยกย่องให้เป็นหนึ่งในนักปรัชญาที่มีอิทธิพลสูงที่สุดท่านหนึ่งในโลกตะวันตก ด้วยผลงานเขียนหนังสือเกี่ยวกับฟิสิกส์กวีนิพนธ์สัตว์วิทยา การเมือง การปกครอง จริยศาสตร์และชีววิทยา.

¹³ Plato, (427 – 347 ปีก่อนคริสต์ศักราช) เป็นนักปรัชญาชาวกรีกโบราณที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อแนวคิดตะวันตก เขาเป็นลูกศิษย์ของ โซกราตีส เป็นอาจารย์ของ อริสโตเติล เป็นนักเขียนและเป็นผู้ก่อตั้งอคาเดมีซึ่งเป็นสำนักวิชาในกรุงเอเธนส์.

¹⁴ Alexis-Charles-Henri Clérel de Tocqueville, (ฝรั่งเศส; 29 กรกฎาคม 1805 – 16 เมษายน 1859) นักคิดทางการเมืองและประวัติศาสตร์ ผลงานที่สร้างชื่อของเขา “ประชาธิปไตยใน อเมริกา” (สองเล่ม ; 1835 และ 1840) และ “ระบอบการปกครองเก่าและการปฏิวัติ” (1856) หนังสือสองเล่มนี้เขาวีเคราะห์เงื่อนไขการปรับปรุงมาตรฐานการดำรงชีวิตและสังคมของประชาชน.

¹⁵ Adolf Hitler, (20 เมษายน 1889 – 30 เมษายน 1945) เป็นนักการเมืองเยอรมนีสัญชาติออสเตรียโดยกำเนิด หัวหน้าพรรคแรงงานสังคมนิยมแห่งชาติเยอรมัน หรือที่รู้จักกันทั่วไปในชื่อ พรรคนาซี ฮิตเลอร์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเยอรมนีระหว่าง ค.ศ. 1933 – 1945 และผู้เผด็จการของนาซีเยอรมนี (ตำแหน่งฟือเรอร์อุนด์ไรชส์คันצלเลอร์) ตั้งแต่ ค.ศ. 1934 – 1945.

2) เบนิตโต มุสโสลินี¹⁶ (Benito Mussolini) เรียกกระบวนฟาสซิสต์ของเขาว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม” (Authoritarian Democracy) การจัดระบบและโน้มอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง

3) สหภาพโซเวียต เรียกกระบวนปกครองของตนว่าเป็น “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” โดยเรียกการปกครองในโลกตะวันตกว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบกรรมภูมิ” (Bourgeois) หรือ “แบบ นายทุน” หรือเป็น “ประชาธิปไตยแบบ Sham Democracy”

4) ส่วนประเทศซึ่งนิยมคอมมิวนิสต์อื่นๆ รวมทั้งยุโรปตะวันออกและประเทศจีน เรียกกระบวนของตนว่าเป็น “ประชาธิปไตยของประชาชน” หรือ “มหาชนาธิปไตย”

1.2.1 ประชาธิปไตยมีความหมายหลายสถานะ

ขึ้นอยู่กับมุมมองของนักทฤษฎี กาลเวลา สถานที่ ผู้ที่นำไปใช้ และการตีความให้สอดคล้องกลมกลืนกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของพวกเขา ความหมายดังกล่าวประกอบไปด้วย

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่ง

ประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ซึ่งเป็นการปกครองตนเอง โดยประชาชนมีอำนาจอธิปไตยในการปกครองรัฐทั้งแบบโดยตรงและโดยอ้อม ด้วยการมอบให้ผู้แทนไปใช้อำนาจดังกล่าวแทน โดยวิธีการเลือกตั้ง กระบวนการเลือกตั้งโดยเสียงข้างมาก ซึ่งรูปแบบการปกครองแบบนี้ไม่มีในการปกครองแบบอื่น เช่น ราชาธิปไตย ทูชนาธิปไตย อภิชนาธิปไตย คณาธิปไตย และเผด็จการทั้งอำนาจนิยมและเบ็ดเสร็จนิยม

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นทฤษฎีทางการเมืองอีกแบบหนึ่ง

ประชาธิปไตยในแง่ของทฤษฎี ซึ่งมีหลักการประกอบไปด้วย การปกครองที่ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายอันเดียวกัน ควบคุมรัฐบาลโดยประชาชนหลักแห่งเสียงข้างมาก

3. ประชาธิปไตยในฐานะเป็นอุดมการณ์อย่างหนึ่ง

ประชาธิปไตย ในแง่อุดมการณ์ เป็นการปกครองโดยรัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชนมอบอำนาจอธิปไตยทางการบริหารให้ทำงานเพื่อประชาชน ประชาชนเจ้าของอำนาจ อธิปไตยทั้ง ๓ ทาง คือ อำนาจบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ อำนาจทั้ง ๓ ที่ประชาชนมอบให้จะทำหน้าที่ถ่วงซึ่งกันและกัน ทำให้ประชาชนเจ้าของอำนาจได้รับประโยชน์เต็มที่ บรรลุความสงบสุขร่วมกัน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

4. ประชาธิปไตยในทัศนะของเผด็จการอำนาจนิยม

เป็นที่ทราบกันดีว่าแม้ระบบเผด็จการก็เรียกตัวเองว่า ประชาธิปไตย เช่น มุสโสลินี เรียก ระบบฟาสซิสต์ของเขาว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม” และฮิตเลอร์เรียกกระบวนนาซีว่าเป็น “ประชาธิปไตยแท้จริง” หมายถึงพรรคฟาสซิสต์และพรรคนาซี ทำหน้าที่เพียงเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจ

¹⁶ Benito Mussolini, (อิตาลี; 29 กรกฎาคม 1883 – 28 เมษายน 1945) เป็นจอมเผด็จการและนายกรัฐมนตรีของประเทศอิตาลี มุสโสลินีเป็นนักสังคมนิยมยุวชนที่หลักแหลมและมีอันตราย แต่ ต่อมาต้องลาออกจากพรรคสังคมนิยมอิตาลีเนื่องจากสนับสนุนการเข้าแทรกแซงสงครามโลกครั้งที่ 1.

ทำหน้าที่ในการบริหารแทนประชาชนเท่านั้น ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคในส่วนของชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การนับถือศาสนา สันทนาการอื่นๆ ได้อย่างเท่าเทียมกัน

5. ประชาธิปไตยในทัศนะของคอมมิวนิสต์

แม้ประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ ก็ถือว่าการปกครองของตนเป็นประชาธิปไตย เช่น รัสเซียเรียกระบบการปกครองของตนว่า “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” ประเทศคอมมิวนิสต์อื่นๆ ทั้งในยุโรป และเอเชีย เช่น ประเทศจีนเรียกระบบการปกครองของตนว่า “ประชาธิปไตยของประชาชน” หรือ “มหาประชาธิปไตย” ทั้งนี้เพราะประชาชนทุกคนในรัฐมีความเท่าเทียม เสมอภาคกันทางเศรษฐกิจ ไม่มีคนจน คนรวย มีฐานะชนชั้นทางสังคมเสมอกัน คือ ชนชั้นเดียวกัน ได้แก่ ชนชั้น กรรมอาชีพ ส่วนรัฐบาลซึ่งมาจาก พรรคการเมืองเดียว ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่แทนประชาชนทั้งหมด คือ พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะทำหน้าที่แทน ในเบื้องต้นเท่านั้น เมื่อระบบคอมมิวนิสต์พัฒนาถึงระดับสูงสุด บรรลุเป้าหมายของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์แล้ว ประชาชนมั่งคั่ง สมบูรณ์พูนสุขเท่าเทียมกันแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลก็จะสลายตัวไป ไม่มีรัฐบาล ไม่มีกฎหมาย ทุกคนสามารถมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ปราศจากการควบคุมใดๆ จากรัฐบาลและกฎหมาย

1.3 หลักการของประชาธิปไตย

1.3.1 หลักของนักปรัชญา

เฮนรี เมโย (Henry Mayo) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยไว้ 4 ประการ คือ

1. การควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชน
2. ความเสมอภาคทางการเมือง
3. เสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิภาพในการควบคุมโดยประชาชน
4. หลีกเลี่ยงเสียงข้างมาก

ซิกมันด์ นอยมันน์ (Sigmund Neumann) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยไว้

10 ประการ คือ

1. อำนาจอธิปไตยมาจากประชาชน เป็นของปวงชน
2. ขั้นตอนเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี
3. ผู้นำมีความรับผิดชอบ
4. ระบอบความเสมอภาค
5. สนับสนุนพรรคการเมืองมีมากกว่า 1 พรรค
6. เน้นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
7. ไม่กีดกันกลุ่มต่างๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครอง
8. สำนึกในความเป็นพลเมือง
9. ส่งเสริมครรลองทัศนคติแบบประชาธิปไตย
10. เน้นความเชื่อมั่นในความดีของมนุษย์

ออสติน แรนนี (Austin Ranny) ได้สรุปหลักประชาธิปไตยไว้ 4 ประการ คือ

1. อำนาจอธิปไตยของพลเมืองเด่น
2. เน้นความเสมอภาคโดยสุจริต
3. ฟังความคิดเห็น
4. เน้นเสียงหมู่่มาก

1.3.2 หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เจริญอยู่ในยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา มีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. การยึดถือเหตุผล

ประชาธิปไตย ถือหลักการที่ว่า ประชาชนทุกคนในรัฐเป็นเจ้าของรัฐเท่าเทียมกัน ย่อมมีสิทธิที่แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล หรือการตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมได้เท่ากัน ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร ความคิดเห็นของพวกเขาก็เป็นสิ่งที่ควรรับฟัง การกระทำดังกล่าวไม่ถือเป็นการขัดแย้งหรือขัดขวาง แต่ถือว่าเป็นการแสวงหาเหตุผลข้อเท็จจริง สรุป เป็นหลักการที่นำไปสู่แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรี

2. การเน้นความสำคัญของปัจเจกบุคคล

ปัจเจก บุคคลเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด ปัจเจกบุคคลเป็นผู้สร้างสังคม สร้างสถาบันทางสังคม รวมกันเข้าเป็นรัฐ เป็นประเทศ ปัจเจกบุคคลจึงควรได้รับการส่งเสริมให้มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคทั้งทางสังคม การเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ มีคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดี เพราะถ้ารัฐใดประชาชนแต่ละคนเป็นคนมีคุณภาพ ก็จะทำให้รัฐหรือประเทศนั้นเจริญก้าวหน้าได้

3. การถือรัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน

รัฐบาลเป็นเครื่องมือของประชาชนในการทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการอยู่ร่วมกันของประชาชน คอยอำนวยความสะดวก ประสานผลประโยชน์ แก้ไขข้ออุปสรรคต่างๆ ให้กับสังคม เป็นผู้รับใช้ประชาชน รัฐเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดำเนินต่อไปเพื่อประชาชน ไม่ใช่ประชาชนเป็นอยู่เพื่อรัฐ เพราะรัฐเป็นของประชาชน ประชาชนเป็นผู้สร้างรัฐ รัฐจึงเป็นผลผลิตของประชาชน หน้าที่ของรัฐเพียงรักษากฎหมาย ให้ความยุติธรรม รักษาความสงบเรียบร้อย ป้องกันรักษาอำนาจอธิปไตยทั้งภายในและภายนอก

4. การอาศัยความสมัครใจเป็นใหญ่

ประชาธิปไตย สนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สามารถเลือกดำรงชีวิตตามความสมัครใจ รัฐจะบีบบังคับให้ประชาชนกระทำหรือห้ามไม่ให้กระทำนอกเหนือหลักแห่งนิติธรรมไม่ได้

5. การยึดถือกฎเหนือกฎ

หลักการที่วางนี้ ถือว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ทั้งอำนาจบริหาร นิติบัญญัติ ตุลาการ ใช้อำนาจเหล่านี้เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิผลประโยชน์ของประชาชน หากผู้รับมอบอำนาจไป

ทำหน้าที่แทนทั้งฝ่ายรัฐบาล สภานิติบัญญัติ บัญชา หรือตุลาการ ปฏิบัติผิดวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของประชาชน ประชาชนที่มีอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงใหม่ได้ โดยการใช้อำนาจอธิปไตย ผ่านการเลือกตั้งซึ่งเป็นการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ สภานิติบัญญัติให้ หรือยกเลิกเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้

6. เน้นความสำคัญของวิธีการ

ประชาธิปไตย ให้ความสำคัญของวิธีการในการได้มาซึ่งอำนาจ การแสวงหาอำนาจ การใช้ อำนาจ การเปลี่ยนแปลงอำนาจ โดยวิธีการตัดสินด้วยเสียงข้างมาก เป็นวิธีการบรรลุเป้าหมายโดยสันติวิธี เป็นความต้องการของเจ้าของอำนาจอธิปไตย คือ ประชาชน ซึ่งวิธีนี้ไม่มีในการปกครองแบบอื่น

7. การถือความเห็นพ้องต้องกันเป็นหลักในมนุษยสัมพันธ์

ประชาธิปไตย มีหลักการว่าทุกคนในรัฐเป็นเจ้าของรัฐร่วมกัน ไม่มีใครมีสิทธิผูกขาดในความ เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยคนเดียว ดังนั้นทุกคนต้องยอมรับในสัญญาประชาคมที่ใช้เพื่ออยู่ร่วมกัน คือ หลักนิติรัฐ กฎเกณฑ์ที่ตกลงในการอยู่ร่วมกันนี้ เป็นหลักของมนุษยสัมพันธ์ของประชาชนทุกคน ถือเป็นหลัก ปฏิบัติในวิถีชีวิต ในความมีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคกัน ซึ่งเป็นการยอมรับของทุกคน เพื่อความผาสุก ในการอยู่ร่วมกัน

8. การถือความเท่าเทียมกันขั้นมูลฐานของมนุษย์

ประชาธิปไตย ถือว่า ทุกคนภายในรัฐมีสิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และความเป็นเจ้าของรัฐ เท่าเทียมกัน มีเสรีภาพในการปกป้องชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคในการใช้อำนาจ อธิปไตยเท่าเทียมกัน คือ ๑ คน เท่ากับ ๑ เสียง ไม่มีใครจะมีสิทธิเหนือกว่าใคร ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน มีการศึกษาสูง ต่ำ หรือสถานภาพทางสังคมเป็นอย่างไร

1.3.3 สองรูปแบบแห่งการปกครองประชาธิปไตย

โดยทั่วไปแล้วประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือประชาธิปไตยแบบโดยตรงและ ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม

ประชาธิปไตยแบบโดยตรง

ประชาธิปไตยแบบโดยตรง ได้แก่ รูปแบบการปกครองที่ให้ราษฎรมีส่วนร่วม ในการกระทำ ดังนี้ 1) ออกกฎหมาย 2) บังคับกฎหมาย คือให้มีการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย

ประชาธิปไตยแบบโดยตรงมียุคนครเอเธนส์ เมื่อประมาณ 24 ศตวรรษมาแล้ว ซึ่งการใช้ อำนาจตุลาการแบบโดยตรงของนครเอเธนส์ เคยมีปรากฏดังตัวอย่างการพิพากษาคดี **โซเครตีส**ในที่ชุมชน ประชาธิปไตยในนครรัฐเอเธนส์มีสภาพการณ์ที่แตกต่างกับยุคปัจจุบัน คือ

1. ผู้มีสิทธิไม่ถึง 10% ของประชากรทั้งหมด กล่าวคือ เอเธนส์มีพลเมืองประมาณ 3 – 4 แสนคน แต่ผู้มีสิทธิเพียง 2 – 4 หมื่นคนเท่านั้น (ผู้ถูกกีดกัน ได้แก่สตรีทาส และเยาวชน)

2. สภาพเศรษฐกิจและการเมืองยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก

3. พลเมืองมีความสนใจการบ้านการเมืองเป็นกิจวัตรและเอาใจใส่ในกิจการอันเป็นส่วนรวม
 4. ผู้มีสิทธิมักเข้าร่วมในการประชุมนครรัฐไม่มากนักจึงไม่มีปัญหาในเรื่องสถานที่ประชุม
 แต่ในปัจจุบันพลเมืองของประเทศต่างๆ มีมากกว่าในสมัยนั้นอย่างมหาศาลเกินกว่าที่จะจัดประชุม ณ สถานที่เดียวกันได้จึงเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการประชาธิปไตยแบบโดยตรง

ประชาธิปไตยแบบโดยตรงในปัจจุบัน มีตัวอย่างเช่น

1. สหรัฐอเมริกา มีในเมืองหรือชุมชนเล็กๆ บางแห่งเรียกว่า “Town Meeting”
2. สวิตเซอร์แลนด์ มีในบางแคว้นเรียกว่า “กังต็อง” (Canton)
3. อิสราเอล มีในชุมชนคิบบุตซ์ (Kibbutz)

ปัญหาของประชาธิปไตยแบบโดยตรงมี ๔ ประการ คือ

- 1) มีจำนวนประชากรไม่มากนัก
- 2) ฐานะความเป็นอยู่ไม่เหลื่อมล้ำกันมากนัก
- 3) สังคมมีลักษณะสมานรูป
- 4) ผู้ใช้กฎหมายจะต้องปฏิบัติตนภายในขอบเขตของกฎหมาย

ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อมหรือแบบมีตัวแทน

ประชาธิปไตย แบบนครรัฐเอเธนส์อยู่ได้ระยะเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมือง หลังจาก
 หมดยุครุ่งเรืองของเอเธนส์และยุคที่อารยธรรมกรีกกำลังเฟื่อง ก็เข้ายุคจักรวรรดิโรมันที่รูปแบบการปกครอง
 เน้นหนักไปในทางการใช้อำนาจ

ในยุคกลางของยุโรปเป็นช่วงเวลาแห่งระบบศักดินา แนวคิดประชาธิปไตยก็ไม่เคยดับสิ้นไป
 ซึ่งในประวัติศาสตร์อังกฤษก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับแม็กนา คาร์ตา โดยพระเจ้าจอห์นถูกขุนนางอังกฤษบังคับให้
 ทรงลงพระนาม ทั้งนี้เพราะขุนนางเหล่านั้นไม่พอใจที่พระเจ้าจอห์นเก็บภาษีสูงเพื่อนำไปใช้ในการสงคราม
 และไม่พอใจที่พวกขุนนางไม่ได้มีโอกาสเข้าร่วมในการบริหารบ้านเมือง

1.3.4 ลักษณะ 8 ประการของประชาธิปไตยแบบตัวแทนในทางปฏิบัติ ได้แก่

- 1) มีพรรคการเมืองเข้าบริหาร
- 2) มีการเลือกตั้งตามระยะเวลา
- 3) ปวงประชามีสิทธิหย่อนบัตรลง
- 4) แสดงความจำนงได้ 1 บัตร
- 5) รัฐบาลโดยเสียงสนับสนุนจากผู้แทน
- 6) ไม่แค้มแม่แพ้คะแนนเสียง
- 7) ไม่ پایเบียงจำกัดสิทธิทางการเมือง
- 8) ส่งเสริมเรื่องการแข่งขัน

ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนในสภาพกลุ่มหลากหลาย

- สังคมที่มีกลุ่มหลากหลายหรือมีความเป็นพหุสังคม หมายถึง มีกลุ่มหลากหลายประเภทและกลุ่มหลายชนิด

- ลักษณะของกลุ่มหลากหลายที่ช่วยผดุงประชาธิปไตย ได้แก่

- 1) มีการรวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มโดยสมัครใจ
- 2) กลุ่มมีอายุยืนยาวพอสมควร
- 3) เป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการมีลักษณะพอสมควร
- 4) กลุ่มจะต้องมีการประชุมและมีการดำเนินงานบ่อยครั้งพอสมควร

กลไกที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในกลุ่มหลากหลาย มีดังนี้คือ

- 1) ทำให้อำนาจแยกกระจาย
- 2) เป็นบทเรียนหรือเป็นแบบฝึกหัดประชาธิปไตย
- 3) การเป็นสมาชิกหลายกลุ่ม (พหุสมาชิกภาพ) ทำให้รู้จักประนีประนอม

ลอร์ด แอคตัน นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้กล่าววาทะที่สนับสนุนสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตย โดยกล่าวถึงลักษณะแห่งอำนาจไว้ดังนี้คือ Power Corrupts, Absolute Power Corrupts Absolutely ซึ่งแปลว่า “ที่ใดมีอำนาจที่นั่นมีการฉ้อฉล ที่ใดมีอำนาจเหลือล้น การฉ้อฉลชั่ว เสียยอมมีมากที่สุดประมาณ” โดยมีความหมายว่า อำนาจมีแนวโน้มที่ก่อให้เกิดความอธรรมขึ้นมาได้

1.3.5 ประชาธิปไตยในมิติอื่นๆ

1. ประชาธิปไตยทางสังคม (Social Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดย**ทอคเกอวิลล์**¹⁷
2. ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (Economic Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดย**ผู้นิยมมาร์กซิสต์**หมายถึงการกระจายรายได้ให้ทัดเทียมกันในหมู่ประชาชนจำนวนมาก
3. ประชาธิปไตยทางอุตสาหกรรม (Industrial Democracy) หมายถึงประชาธิปไตยในระดับโรงงานอุตสาหกรรม เช่น การมีสหภาพแรงงาน สหพันธ์กรรมกร เป็นต้น
4. ประชาธิปไตยแบบถูกนำ (Guided Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดย**อดีตนายกรัฐมนตรีซูการ์โน**¹⁸ ผู้กอบกู้เอกราชและบิดาผู้สถาปนาอินโดนีเซียยุคใหม่
5. ประชาธิปไตยแบบเบสิก (Basic Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดย**อดีตนายกรัฐมนตรีอายูบข่าน (Ayub Khan) แห่งปากีสถาน**
6. หน้าฉากประชาธิปไตย (Façade Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบจอมปลอม

¹⁷ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 14.

¹⁸ ซูการ์โน (เกิด 6 มิถุนายน ค.ศ. 1901 เสียชีวิต 21 มิถุนายน ค.ศ. 1970) เป็นประธานาธิบดี คนแรกของประเทศอินโดนีเซีย เขามีส่วนสำคัญในการประกาศเอกราชของอินโดนีเซียต่อ ประเทศ เนเธอร์แลนด์และดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีระหว่างปี ค.ศ. 1945 - ค.ศ. 1967 ซูการ์โนถูกบีบให้ลงจาก อำนาจโดยอดีตนายกรัฐมนตรีของเขา คือ นายพลซูฮาร์โตซึ่งรับตำแหน่งประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 1967

7. ประชาธิปไตยครึ่งใบ (Quasi Democracy) หรือไม่เต็มใบ

1.3.6 ความเสมอภาคทางการเมือง

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งควรให้แก่พลเมืองที่บรรลุนิติภาวะทุกคนไม่ว่าชายหรือหญิงและโดยไม่คำนึงถึงความยากดีมีจน แต่ในอดีตหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ ทั้งนี้เนื่องจากการยึดหลักต่างๆ เช่น

1. การมีทรัพย์สิน เกิดขึ้นจากความเชื่อหรือแนวความคิดที่ว่า ผู้มีทรัพย์สินย่อมมีความรับผิดชอบ กล่าวคือยอมไม่ออกเสียงเลือกบุคคลโดยไม่คิดให้รอบคอบ

2. การรู้หนังสือ โดยเชื่อว่าผู้มีความรู้ย่อมทำให้การออกเสียงเป็นไปโดยถูกต้องมากยิ่งขึ้น ในอดีตสตรีจะไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งประเทศต่างๆ เพิ่งเริ่มให้สิทธิแก่สตรีในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 มานี้เท่านั้น เช่น สหรัฐอเมริกา ให้สิทธิสตรีในปี ค.ศ. 1920 (หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เพียง 2 ปี) ฝรั่งเศส ให้สิทธิสตรีในปี ค.ศ. 1945 (หลังสงครามโลกครั้งที่ 2) สวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งถือกันว่าเป็นประเทศที่เป็นแบบอย่าง ประชาธิปไตยก็เพิ่งให้สิทธิสตรีในปี ค.ศ. 1971 หรือเมื่อประมาณ 30 ปีมานี้เอง ประเทศที่เคยมีหรือมีประมุขของรัฐบาลเป็นสตรี ได้แก่ ประเทศปากีสถาน อินเดีย ศรีลังกา อังกฤษ นิวซีแลนด์ฟิลิปปินส์อินโดนีเซีย ฯลฯ

2. ความสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองตนเองของประชาชน ตรงกันข้ามกับระบอบอำนาจนิยม (เช่น ระบอบราชาธิปไตย, ระบอบเผด็จการทหาร) ซึ่งเป็นระบอบปกครองโดยคนเดียว หรือโดยคนกลุ่มน้อย ผู้มีอำนาจมากกว่าประชาชนทั่วไป หรือเรียกว่า (พวกอภิสิทธิ์ชน) ในโลกยุคเศรษฐกิจตลาดเสรีสมัยใหม่ คนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพลเมืองผู้เสียภาษี (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) และเป็นเจ้าของสาธารณสมบัติร่วมกันเชื่อว่า ระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบที่จะสร้างควมมีประสิทธิภาพ (ในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ) และความเป็นธรรมได้มากกว่าระบอบอำนาจนิยม ในบางสถานการณ์ ในระบอบอำนาจนิยม อาจจะมีผู้ปกครองที่เป็นคนดีหรือคนเก่งอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่าเขาหรือลูกหลานหรือพรรคพวกเขาที่ได้ตำแหน่งจากการสืบเชื้อสายหรือการแต่งตั้ง จะปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมสำหรับคนส่วนใหญ่เสมอไป เพราะระบบสืบเชื้อสายและแต่งตั้งเป็นระบบที่ไม่แน่นอน และไม่มีประสิทธิภาพ และเพราะว่าการให้คนสืบทอดอำนาจโดยไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลมักนำไปสู่การฉ้อฉลเพื่อประโยชน์ส่วนตน ระบอบประชาธิปไตยดีกว่าระบอบอำนาจนิยมในแง่ที่ว่า มีระบบคัดเลือกผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพกว่า และมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ปกครองมีอำนาจมากเกินไปได้ดีกว่า แต่ทั้งนี้ต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่สักแต่มีการเลือกตั้ง แต่ยังมี การซื้อสิทธิขายเสียง การโกง การใช้ อำนาจและระบบอุปถัมภ์

ระบอบประชาธิปไตย หรือการปกครองตนเองของประชาชน อาจแบ่งเป็น

1. ประชาธิปไตยโดยตรง ประชาชนมาประชุมกัน อภิปรายและลงคะแนนกันในเรื่องสำคัญ เช่น การประชุมเรื่องงบประมาณ กฎหมาย ในระดับท้องถิ่น หรือการลงประชามติในระดับประเทศ เช่น การจะรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

2. ประชาธิปไตยโดยระบบผู้แทน เนื่องจากประเทศส่วนใหญ่มีประชาชนมาก มีความซับซ้อน ต้องแบ่งงานกันทำจึงมักใช้วิธีเลือกผู้แทนขึ้นไปเป็นฝ่ายบริหารและฝ่ายออกกฎหมาย

3. ประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม เป็นการผสมผสานทั้ง 2 แบบแรก รวมทั้งการให้ประชาชนมีการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น มีองค์กรอิสระที่รักษาผลประโยชน์ฝ่ายประชาชน มีสื่อมวลชน และองค์กรประชาชนที่เข้มแข็ง ภาคประชาชนหรือสังคมพลเมืองมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องการบริหารประเทศค่อนข้างมาก ไม่ได้ปล่อยให้ผู้แทนทำทุกอย่างโดยประชาชนให้ ใช้สิทธิแค่เลือกตั้งผู้แทนนานๆ ครั้งเท่านั้น

ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475 ประเทศไทยใช้ประชาธิปไตยแบบที่ 2 เป็นบางช่วง (บางช่วงเป็นเผด็จการทหาร) ประเทศไทยควรใช้แบบที่ 1 และ 3 เพิ่มขึ้นเพราะระบอบประชาธิปไตย โดยระบบผู้แทนมีข้อจำกัด โดยเฉพาะในสภาพที่นักการเมืองกลุ่มน้อยมีฐานะทางเศรษฐกิจสูง มีอำนาจและความรู้สูงกว่าประชาชนส่วนใหญ่มาก ทำให้คนกลุ่มนี้มักได้เป็นผู้แทน และมักจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ รวมทั้งการคอร์รัปชันการหาผลประโยชน์ทับซ้อน โดยอ้างว่าเพราะประชาชนเลือกพวกเขาเข้าไปแล้ว เขาจะทำอะไรก็ถือว่าเป็นประชาธิปไตยทั้งนั้น

ประชาธิปไตยโดยระบบผู้แทน หมายถึงว่า ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปเป็นผู้บริหารจัดการแทนตัวพวกเขา เพื่อให้บริหารประเทศเพื่อประโยชน์ของประชาชน ไม่ใช่เลือกไปเป็นเจ้านาย และประชาชนยังมีสิทธิคัดค้านถอดถอนผู้แทนที่ขึ้นไปเป็นรัฐบาลแล้วไม่ได้ทำหน้าที่อย่างซื่อตรงและเพื่อส่วนรวมด้วย แต่ในประเทศไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ที่ประชาชนได้รับการศึกษาและข่าวสารน้อยและหรือได้รับแบบคุณภาพต่ำ ทำให้เป็นประชาธิปไตยแค่รูปแบบ หรือเป็นประชาธิปไตยเพียงบางส่วน ยังไม่ใช้การปกครองตนเองของประชาชน ที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่หมายถึงแค่ประชาธิปไตยทางการเมือง (ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ เลือกตั้ง คัดค้าน ถอดถอน ผู้แทนได้) เท่านั้น หากต้องเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (มีการกระจายทรัพย์สินและรายได้ที่เป็นธรรม มีการแข่งขันที่เป็นธรรม) และประชาธิปไตยทางสังคม (ประชาชนมีการศึกษา รับรู้ข้อมูลข่าวสาร มีสิทธิเสรีภาพ และโอกาสการเข้าถึงศาสนาความเชื่อ ศิลวัฒนธรรม อย่างเสมอภาคกัน) ด้วย ประชาธิปไตย 2 อย่างหลังนี้ ประเทศไทยยังมีน้อย รวมทั้งไม่มีการให้การศึกษา ให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารประชาชนในเรื่องนี้มากพอ เป็นเหตุให้ประชาธิปไตย การเมือง พัฒนาไปได้ช้ามาก

ประกอบกับสถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน เกิดการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางใหญ่โต ประชาชนทั่วไปมีการเรียกร้องประชาธิปไตยกันอย่างยืดยาว ยาวนาน ชนิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ประชาชนหลายฝ่ายมักจะกล่าวอ้างเสมอว่าตนเองยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย และยึดมั่นในความถูกต้อง หรือยึดมั่นในหลักนิติรัฐ และมักจะอ้างว่าทำเพื่อระบอบประชาธิปไตย แต่ต้องทำความเข้าใจกันก่อนว่า “ประชาธิปไตยมีอาจเกิดขึ้นด้วยวิธีการที่ไม่ใช่ประชาธิปไตยได้”

การที่จะตรวจสอบดูว่ากลุ่มคนที่กล่าวอ้างนั้นเชื่อถือได้หรือไม่นั้น ต้องดูจากการกระทำและความคิดเห็นต่างๆ ว่ายึดมั่นในหลักการหรือไม่ หากเป็นนักวิชาการก็ต้องสำรวจตัวเองว่าได้แสดงความคิดเห็นไปโดยยึดหลักการหรือใช้อารมณ์หรือผลประโยชน์แห่งตนเป็นที่ตั้ง จนกระทั่งไปบิดเบือนหลักการ จนอาจทำให้ประชาชนสับสนหรือเข้าใจผิดได้ หากเป็นผู้มีอำนาจในบ้านเมือง ก็ต้องดูว่าได้ใช้อำนาจที่มีอยู่ตามหลักประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐหรือไม่อย่างไร

บางกรณีรูปแบบอาจจะจะเป็นประชาธิปไตย แต่เนื้อหาไม่ใช่ประชาธิปไตย บางกรณีรูปแบบไม่ใช่ประชาธิปไตย แต่อาจมีเนื้อหาที่มีลักษณะประชาธิปไตยอยู่พอสมควรก็ได้ แต่หากต้องการให้การเมืองมีความก้าวหน้า มีความมั่นคงมีเสถียรภาพเกิดประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองและประชาชน ต้องมีความเป็นประชาธิปไตยทั้งรูปแบบและเนื้อหา และยึดหลักนิติรัฐ เพราะหลักประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ ล้วนเป็นหลักพื้นฐานที่สุดของรัฐที่มีระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

การจะตรวจสอบดูว่าประเทศไหนยึดถือหลักประชาธิปไตยในการบริหารบ้านเมืองหรือไม่ สามารถตรวจสอบรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

หลักการแรก คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน หลักนี้ทำให้อำนาจทั้งหลายเชื่อมโยงกับประชาชน ผ่านกลไกการเลือกตั้ง ผ่านกลไกสิทธิและหน้าที่ต่างๆ การที่อำนาจรัฐมาจากประชาชน ย่อมทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยมีความชอบธรรมสูง รัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจทางการเมือง หรือปกครองเพื่อตอบสนองต่อเจตจำนงของประชาชน

มีประเด็นต่อเนื่องว่า อะไรคือ เจตจำนงของประชาชน

หากกล่าวอ้างนักปรัชญาทางการเมืองอย่าง **ฌอง ฌาคส์ รูสโซ**¹⁹ [Jean Jacques Rousseau] ได้กล่าวว่า เจตจำนงของประชาชนก็คือ “เจตจำนงทั่วไป เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม” ขณะที่บางแนวคิดที่มองว่าเจตจำนงของประชาชน ก็คือ ผลของการประนีประนอมกัน ระหว่างผลประโยชน์ที่แตกต่างของปัจเจกบุคคลแต่ละคน แนวคิดนี้จึงยึดหลักเสียงข้างมากเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ต้องมีหลักประกันสิทธิของฝ่ายเสียงข้างน้อยด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการพวกมากลากไป ตามผลประโยชน์ความเห็นหรือกระแสความนิยมของพวกตนอย่างสุดโต่ง แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยไม่มีการเอาเปรียบกัน และสร้างความขัดแย้งในสังคมมากเกินไป

หลักการที่สอง หลักการที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลายและรับรองสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ประชาธิปไตยจึงถือว่าการถกเถียงกันด้วยเหตุและผลเป็นกระบวนการปกติที่นำมาสู่ข้อสรุปให้สังคม ความจริงแล้วเสรีภาพสามารถมีได้ในทุกระบบการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นแบบประชาธิปไตยเต็มรูปแบบ ประชาธิปไตยครึ่งใบ เผด็จการหรือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพียงแต่ว่ามีเสรีภาพในระดับที่แตกต่างกันไป อย่างประเทศไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน เสรีภาพถูกจำกัดโดยประกาศพระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2557 แม้จะมีการผ่อนปรนลงบ้างก็ตาม แต่เสรีภาพในการชุมนุมทางการเมืองยังถูกจำกัดสิทธิบางประการโดยฝ่ายรัฐบาล

หลักการที่สาม คือ หลักการปกครองโดยเสียงข้างมาก โดยพรรคการเมืองที่เป็นตัวแทนประชาชน พรรคการเมือง เข้าสู่อำนาจโดยผ่านการเลือกตั้ง ประชาธิปไตยแบบผู้แทน ความสำคัญจะอยู่ที่รัฐสภา เพราะเป็นองค์กรทางการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน

หากรัฐสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนจะเกิดหลักสำคัญอีกสองประการ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกัน คือ “หลักความสัมพันธ์ในทางความชอบธรรมที่ไม่ขาดสาย” และ “หลักเงื่อนไขของรัฐสภา” หลักความชอบธรรมโดยไม่ขาดสาย จะสะท้อนความสัมพันธ์ของความชอบธรรมที่ต้องมีความต่อเนื่องไม่ขาดสาย โดยเริ่มจากประชาชนเป็นเจ้าของและมอบให้ผู้แทนมาทำหน้าที่แทน การใช้อำนาจต้องเป็นไปเพื่อประชาชนและมุ่งมั่นเพื่อประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การใช้อำนาจรัฐผ่านองค์กรต่างๆ ต้องเกี่ยวพันเชื่อมโยงถึงประชาชนด้วย รัฐสภาจึงมีอำนาจแต่งตั้งองค์กรอิสระต่างๆ

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง หลักนิติรัฐต้องดำรงอยู่ควบคู่กับหลักประชาธิปไตย

นิติรัฐ หมายถึง รัฐที่ปกครองโดยกฎหมายและหลักของเหตุและผลเพื่อความสงบสุข หลักนิติรัฐประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่เป็นหลักการหลายประการ เริ่มตั้งแต่หลักการแบ่งแยกอำนาจ หากสังคมไหนไม่มีการแบ่งแยกอำนาจ และไม่มีการควบคุมถ่วงดุลกัน สังคมนั้นไม่อาจเรียกได้ว่ามีหลักนิติรัฐที่เป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้ การแบ่งแยกอำนาจของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติและ

¹⁹ Jean Jacques Rousseau, (ค.ศ. 1712-1778), นักเขียน นักทฤษฎีการเมือง นักประพันธ์เพลง ที่ฝึกฝนด้วยตัวเองแห่งยุคแสงสว่างและเป็นนักปรัชญาสังคมชาว สวิส เชื้อสายฝรั่งเศสผู้มีอิทธิพล ต่อการปฏิวัติฝรั่งเศส [French Revolution] ใน ค.ศ. 1789

ฝ่ายตุลาการนี้จตุตงหมายสำคัญเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ต่อมาก็มีหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค การแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยอำนาจรัฐจะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีกฎหมายซึ่งผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนของประชาชน จึงจะมีความชอบธรรมตามหลักการของระบอบประชาธิปไตย การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลบังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีหนึ่งแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง

นอกจากนี้การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการก็ดีหรือฝ่ายปกครองก็ดีจะต้องผูกพันต่อกฎหมายที่ออกโดยองค์กรนิติบัญญัติที่มาจาก การเลือกตั้ง กฎหมายใดที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ต้องผ่านความเห็นชอบจากตัวแทนประชาชน และอยู่โดยเงื่อนไขรัฐธรรมนูญ เราเรียกหลักการนี้ว่า หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง

นอกจากนี้ ยังมีหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย และที่สำคัญหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

หลักการที่ข้างต้นทั้งหมดนี้ไม่อาจมีขึ้นได้อย่างแท้จริงในระบอบเผด็จการ

บทสรุป

หลักประชาธิปไตยในระบอบประชาธิปไตย อยู่บนรากฐานหลักการที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. หลักการอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของโดยใช้อำนาจที่มีตามกระบวนการเลือกตั้งอย่างอิสระและทั่วถึงในการให้ได้มาซึ่งตัวผู้ปกครองและผู้แทนของตน รวมทั้งประชาชนมีอำนาจในการคัดค้านและถอดถอนผู้ปกครองและผู้แทนที่ประชาชนเห็นว่ามิได้บริหารประเทศในทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เช่น มีพฤติกรรมร่ำรวยผิดปกติ จงใจปกปิดบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน เป็นต้น

2. หลักเสรีภาพ ประชาชนทุกคนมีความสามารถในการกระทำหรืองดเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่บุคคลต้องการ ตราบเท่าที่การกระทำของเขานั้นไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือละเมิดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติ

3. หลักความเสมอภาค การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรและคุณค่าต่างๆ ของสังคมที่มีอยู่จำกัดอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่ถูกกีดกันด้วยสาเหตุแห่งความแตกต่างทางชั้นวรรณะทางสังคมชาติพันธุ์ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือด้วยสาเหตุอื่น

4. หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม การให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งในเรื่องสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน การแสดงออก การดำรงชีพ ฯลฯ อย่างเสมอหน้ากัน โดยผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจใดๆ ละเมิดเพิกถอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้และไม่สามารถใช้อิทธิพลอยู่เหนือกฎหมายหรือเหนือกว่าประชาชนคนอื่นๆ ได้

5. หลักการเสียงข้างมาก (Majority rule) ควบคู่ไปกับการเคารพในสิทธิของเสียงข้างน้อย (Minority Rights) การตัดสินใจใดๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนหมู่มาก ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้าสู่ระบบการเมือง การตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายตุลาการ ย่อมต้องถือเอาเสียงข้างมากที่มีต่อเรื่องนั้นๆ เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือก โดยถือว่าเสียงข้างมากเป็นตัวแทนที่สะท้อนความต้องการ/ข้อเรียกร้องของประชาชนหมู่มาก หลักการนี้ต้องควบคู่ไปกับการเคารพและคุ้มครองสิทธิเสียงข้างน้อยด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการพวกมากลากไปตามผลประโยชน์ความเห็นหรือกระแส ความนิยมของพวกตนอย่างสุดโต่ง แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมดเพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนเสียงข้างน้อย รวมทั้งชนกลุ่มน้อย ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดยไม่มีการเอาเปรียบกันและสร้างความขัดแย้งในสังคมมากเกินไป ค่านิยม ทศนคติ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตย นอกจากจะเป็นระบอบการเมืองแล้ว ยังเป็นระบอบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมด้วย ดังนั้นจึงไม่ใช่อยู่ที่รัฐธรรมนูญ กฎหมาย การเลือกตั้ง และการต่อรองทางการเมืองเท่านั้น หากอยู่ที่สมาชิกในสังคมจะต้องช่วยกันหล่อหลอม สร้างค่านิยม วิถีชีวิต ที่เป็นประชาธิปไตย มาตั้งแต่ในครอบครัว โรงเรียน ที่ทำงาน ชุมชน เพื่อจะนำไปสู่หรือการปกป้องระบอบประชาธิปไตย ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ค่านิยมประชาธิปไตยที่ประชาชนควรช่วยกันสร้างคือ

1. เป็นคนที่มีเหตุผล ยอมรับเรื่องสิทธิหน้าที่ ความเป็นจริงในทางสังคม เคารพในตัวเอง เคารพในศีลธรรมและประโยชน์ร่วมกันของส่วนรวม
2. มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเคารพซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคี
3. เข้าใจความจำเป็นและประโยชน์ของการเข้ามาอยู่ร่วมกันเป็นพลเมืองของประเทศ เพื่อประโยชน์ของสมาชิกทุกคนในระยะยาว
4. เคารพกฎหมายและดำเนินชีวิตในกรอบของกฎหมายที่มีเหตุผลและเป็นธรรม
5. มีจิตใจเปิดกว้างและพร้อมที่ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้
6. เป็นคนที่มีความรับผิดชอบผูกพันกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป
7. มีจิตใจที่เป็นธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่มีอคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน เช่น การนับถือศาสนาอื่น หรือเชื้อชาติอื่น แนวคิดทางการเมือง เป็นต้น

บทบาทของประชาชนในการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่แค่การใช้สิทธิในการเลือกตั้งนานๆ ครั้ง และพยายามเลือกคนดีคนเก่งมาบริหารประเทศเท่านั้น ประชาชนต้องขวนขวาย ศึกษา พัฒนาตนเอง ใช้สิทธิและหน้าที่พลเมืองที่ดีเข้าไปแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ในการตัดสินใจเรื่องการใช้ทรัพยากรของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของชุมชน จังหวัด และประเทศอย่างแข็งขัน และอย่างสม่ำเสมอ